

Ιδρυτικός Μύθος Κουσάντασι

Summary :

Σύμφωνα με τον ιδρυτικό μύθο της ορθόδοξης κοινότητας του Κουσάντασι, οικιστής της κοινότητας υπήρξε ο Μανωλάκης Μπενλή Ογλού στα μέσα του 18ου αιώνα, χάρη στα ειδικά προνόμια που του παραχωρήθηκαν. Η ιστορία παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με εκείνη της ίδρυσης του Αϊβαλιού.

Date

Μέσα 18ου αιώνα

Geographical Location

Κουσάντασι

1. Η δημιουργία της χριστιανικής κοινότητας του Κουσάντασι

Γύρω στο 1640 ιδρύθηκε το επονομαζόμενο «Κουρσούμ Χάνι» στη θέση που στη συνέχεια συγκροτήθηκε ο οικισμός του [Κουσάντασι](#). Το χάνι εξυπηρετούσε τους εμπόρους που έρχονταν από το εσωτερικό της Μικράς Ασίας στο πλαίσιο των εμπορικών σχέσεων με τα νησιά του Αιγαίου αλλά και με άλλες περιοχές της Μεσογείου. Ύστερα από σύντομο χρονικό διάστημα, οι μουσουλμάνοι κάτοικοι του εσωτερικού άρχισαν να εγκαθίστανται στην περιοχή και να χτίζουν σπίτια προς την ανατολική πλευρά του χανιού, σημείο στο οποίο αργότερα βρισκόταν η τουρκική συνοικία της πόλης. Σε αυτή την επιλογή τούς ώθησε το έδαφος, που ήταν κατάλληλο για αμπελοκαλλιέργεια, και τα πλεονεκτήματα που προσέφερε η εγγύτητα στη θάλασσα. Όταν αυξήθηκε ο πληθυσμός στη διάρκεια του 17ου αιώνα, και για να προστατευθούν από τις πειρατικές επιδρομές, περιέκλεισαν την πόλη με τείχος. Κατά το α' μισό του 18ου αιώνα δεν υπήρχε χριστιανική συνοικία, με αποτέλεσμα όσοι χριστιανοί έρχονταν από το εσωτερικό για διάφορες εργασίες να διαμένουν στο χάνι. Γύρω στα 1750 πήραν άδεια και άρχισαν να χτίζουν σπίτια εκτός του τείχους, δυτικά από το χάνι, κοντά και πάνω στο λόφο του Προφήτη Ηλία. Εκεί ιδρύθηκε στη συνέχεια η χριστιανική συνοικία της πόλης.

Σύμφωνα με την υπάρχουσα παράδοση, η οποία διασώζεται σε ένα οικογενειακό χρονικό του 1889, τα περιστατικά τα οποία σχετίζονται με την ίδρυση της χριστιανικής κοινότητας του Κουσάντασι είναι τα ακόλουθα: Κατά την πέμπτη δεκαετία του 18ου αιώνα ο [Μανωλάκης Μπενλή Ογλού](#), χριστιανός έμπορος από τα [Θείρα](#), ήρθε στο Κουσάντασι. Ο ίδιος είχε γεννηθεί στα Θείρα, η καταγωγή της οικογένειάς του όμως ήταν από την Αθήνα. Τότε ήταν μόλις δεκαοκτώ ετών. Αρχικά πήγαινε περιοδικά στο Κουσάντασι για διάφορες εμπορικές του υποθέσεις και κατά τις επισκέψεις του εκεί έμενε στο Κουρσούμ Χάνι. Όταν αποφάσισε να εγκατασταθεί εκεί, αγόρασε και κάποια δωμάτια στο χάνι, τα οποία κατά την εποχή της συγγραφής του χρονικού βρισκόνταν ακόμη στην κατοχή της οικογένειας.

Στη διάρκεια της παραμονής του στα Θείρα είχε συνδεθεί φιλικά με έναν Οθωμανό [αγά](#), τον Μουσταφά, ο οποίος στη συνέχεια πήγε στην Κωνσταντινούπολη, όπου έλαβε το αξίωμα του [πασά](#). Η φιλία τους διατηρήθηκε και μετά την αποχώρησή τους από τα Θείρα. Ο Μανωλάκης Μπενλή Ογλού μετά το γάμο του θέλησε να χτίσει «ευπρεπές» σπίτι στο Κουσάντασι. Απευθύνθηκε λοιπόν στον Μουσταφά πασά, ο οποίος κατόρθωσε να του εξασφαλίσει τη σχετική άδεια υπό τον όρο όμως να χτίσει το σπίτι του εκτός της οθωμανικής συνοικίας και του τείχους. Ο Μανωλάκης αμέσως μετά κάλεσε και τον αδελφό του Αλέξιο και μαζί έχτισαν τα δύο πρώτα σπίτια της μετέπειτα χριστιανικής συνοικίας. Σύντομα ήρθαν και άλλοι χριστιανοί και δημιουργήθηκε η χριστιανική συνοικία. Ως εκ τούτου ο Μανωλάκης θεωρείται ο πρώτος οικιστής της χριστιανικής κοινότητας του Κουσάντασι. Του αποδίδεται επίσης η ίδρυση του [voσokomeίου](#) και το όνομά του μνημονεύεται σε όλες τις επίσημες τελετές που πραγματοποιούνταν στην εκκλησία του οικισμού.

2. Ιδρυτικός μύθος

Ο Μανωλάκης Μπενλή Ογλού, ο οποίος χάρη στην ενασχόλησή του με το εμπόριο είχε κατορθώσει να πλουτίσει, δε σταμάτησε ποτέ να ενδιαφέρεται για τα κοινά. Σύμφωνα πάντα με την υπάρχουσα παράδοση, πάντα βοηθούσε τους συμπατριώτες του και φρόντιζε για τις κοινοτικές υποθέσεις. Είχε κερδίσει την εκτίμηση ακόμα και των φτωχών

Ιδρυτικός Μύθος Κουσάντασι

μουσουλμάνων, γιατί ευεργετούσε όσους είχαν ανάγκη ανεξαρτήτως εθνοτικής καταγωγής και θρησκευματος. Τα γεγονότα που ακολουθούν αποτελούν τον πυρήνα του ιδρυτικού μύθου της χριστιανικής κοινότητας του Κουσάντασι. Προκαλεί άλλωστε ενδιαφέρον ο χαρακτηρισμός που τους αποδίδεται από τον συγγραφέα του χρονικού της οικογένειας [Κωνσταντίνο Βεϊνόγλου](#), διςέγγονο του πρώτου οικιστή, ο οποίος χαρακτηρίζει τα όσα περιγράφονται «οικογενειακών τι μάλλον έπεισόδιον ή κοινοτικών».¹ Η σύνδεση και η άμεση επίδραση της προσωπικής ιστορίας του ιδρυτή στην ιστορία της κοινότητας θεωρούνται αυτονόητα από τον συγγραφέα του χρονικού.

Κάποια μέρα ο Μανωλάκης ανακάλυψε ότι είχαν κλαπεί από το σπίτι του 1.000 γρόσια. Ανέθεσε στη σύζυγό του να εντοπίσει τον υπαίτιο της κλοπής και τα χαμένα χρήματα. Εκείνη με ένα τέχνασμα ανακάλυψε ότι υπεύθυνη ήταν μια υπηρέτρια, η οποία ομολόγησε την πράξη της και τα επέστρεψε. Όταν το έμαθε ο Μανωλάκης, την τιμώρησε παραδειγματικά για την πράξη της επιβάλλοντάς της την ποινή του ραβδισμού. Για να τον εκδικηθεί η υπηρέτρια, ζήτησε τη βοήθεια κάποιου Οθωμανού, ο οποίος από φθόνο για το αυξανόμενο κύρος του Μπενλή Ογλού τη συμβούλεψε να τον καταγγείλει στις αρχές ισχυριζόμενη ότι τη χτύπησε γιατί ήθελε να την υποχρεώσει να ασπαστεί το χριστιανισμό, ενώ εκείνη ήταν δήθεν μουσουλμάνα. Πράγματι εκείνη ακολούθησε τη συμβουλή του και κατήγγειλε τον πρώην εργοδότη της στις αρχές. Αποτέλεσμα της πράξης της ήταν να κινδυνεύσει ο Μανωλάκης να τιμωρηθεί με θάνατο. Κατόρθωσε όμως να διαφύγει κρυφά κατά τη διάρκεια της νύχτας και, συνοδευόμενος από τον γιο του Κωνσταντίνο, κατευθύνθηκε προς την Κωνσταντινούπολη, όπου ζήτησε τη βοήθεια του φίλου του Μουσταφά πασά. Εκείνος δέχτηκε πρόθυμα να τον βοηθήσει και προσφέρθηκε να τον παρουσιάσει σε υψηλόβαθμο αξιωματούχο. Τον προειδοποίησε όμως ότι, αν εκείνος δεν τον πίστευε, θα έθετε τη ζωή του σε σοβαρό κίνδυνο. Όταν έφτασαν εκεί, ο **μεγάλος βεζίρης** τούς είπε ότι γνώριζε την υπόθεση από αναφορά των τοπικών αρχών και διέταξε τον Μανωλάκη να επανέλθει την επόμενη μέρα μόνος του για να τον εξετάσει σχετικά με την υπόθεση. Και οι δύο φοβήθηκαν ότι επίκειται η τιμωρία του· ο Μουσταφά πασάς μάταια τον συμβούλεψε να μην πάει στη συνάντηση. Την επομένη ο Μανωλάκης παρουσιάστηκε στον μεγάλο βεζίρη, ο οποίος, όταν έμειναν μόνοι, του αποκάλυψε ότι κάποτε τον είχε κρύψει κάποτε στο σπίτι του επί ένα μήνα, με αποτέλεσμα να διαφύγει από τις αρχές που τον καταδίωκαν για να του επιβάλουν τη θανατική ποινή. Θέλοντας λοιπόν να του εκφράσει την ευγνωμοσύνη του και να του ανταποδώσει τη χάρη που του χρωστούσε, τον απάλλαξε από την κατηγορία που εκκρεμούσε εναντίον του, τον φιλοξένησε και πριν αναχωρήσει για το Κουσάντασι τον περιέβαλε με **καφτάνι** και του έδωσε **βεράτι** με το οποίο του παραχωρούσε προνόμια. Επιστρέφοντας στο Κουσάντασι, ο Μανωλάκης έδειξε το έγγραφο στις τοπικές οθωμανικές αρχές και απαλλάχθηκε από τις κατηγορίες. Χρησιμοποίησε μάλιστα τη δύναμη που είχε αποκτήσει προς όφελος της κοινότητας, πρωτοστατώντας στην ίδρυση νοσοκομείου (1756) και στην ανέγερση **ναού** (1780-1782 κ.ε.). Το βεράτι δε βρέθηκε από τον συγγραφέα του χρονικού της οικογένειας ανάμεσα στα άλλα οικογενειακά έγγραφα. Πιθανολογείται ότι χάθηκε κατά την επανάσταση του 1821, όταν οι Οθωμανοί μετά την ήττα τους στη Σάμο εισέβαλαν και κατέστρεψαν το Κουσάντασι. Τότε η οικογένεια Μπεϊνόγλου υπέστη σημαντική καταστροφή της περιουσίας της, ενώ θρήνησε και θύματα.

3. Αποτίμηση

Ο ιδρυτικός μύθος του Κουσάντασι παρουσιάζει αξιοσημείωτες ομοιότητες με [εκείνον του Αϊβαλιού](#). Και στις δύο περιπτώσεις η μεγάλη ακμή του οικισμού ακολουθεί την απόδοση προνομίων από την οθωμανική εξουσία. Καθοριστικό ρόλο στην εξασφάλισή τους φέρεται να παίζει η δράση ενός χαρισματικού προσώπου που θεωρείται ο ιδρυτής του οικισμού. Εκτός όμως από την όποια μόρφωση του προσώπου αυτού, σημαντικός ρόλος αποδίδεται σε παράγοντες όπως η εξυπνάδα, η ευρηματικότητα και η ικανότητά του να χειρίζεται δύσκολες καταστάσεις, πετυχαίνοντας κατ' αυτό τον τρόπο σημαντικά οφέλη προς όφελος των συμπατριωτών του, αφού η προσωπική καταξίωση δεν εμφανίζεται ποτέ να αποτελεί το μοναδικό κίνητρο για τις πράξεις τους. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η αφήγηση των γεγονότων ακολουθεί και στις δύο περιπτώσεις γνωστούς τύπους λαϊκών διηγήσεων με θέμα τους την ανταπόδοση του καλού. Εξάλλου το μοτίβο της φιλοξενίας κάποιου αναξιοπαθόντος, ο οποίος στη συνέχεια ανταποδίδει τις υπηρεσίες που του προσφέρθηκαν, εμπεριέχεται και στις δύο ιστορίες.

Εδώ πρέπει να τονιστεί ο κοινωνικός ρόλος των μύθων, καθώς αυτοί συγκεκριμενοποιούν τις απαρχές της ύπαρξης της κοινότητας στη δράση ενός προσώπου-οικιστή με ηγετικά προσόντα. Έτσι η κοινότητα αποκτά «γενεαλογία» και ιστορικό βάθος, χαρακτηριστικά που ενδυναμώνουν συμβολικά τους δεσμούς συνοχής της.

Ιδρυτικός Μύθος Κουσάντασι

Η χρονική περίοδος στην οποία τοποθετούνται τα γεγονότα τόσο στο Κουσάντασι όσο και στο [Αϊβαλί](#) –πέμπτη δεκαετία του 18ου αιώνα και 1770-1773 αντίστοιχα– είναι ιδιαίτερης σημασίας. Κατά το β' μισό του 18ου αιώνα παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του ορθόδοξου χριστιανικού πληθυσμού στην περιοχή των δυτικών παραλίων της Μικράς Ασίας, η οποία συνοδεύτηκε και από την ίδρυση νέων οικισμών.

1. Βεϊνόγλου, Κ., «Ιστορία της εν Νέα Εφέσω οικογενείας Βεϊνόγλου», *Μικρασιατικά Χρονικά* 12 (1965), σελ. 422.

Bibliography :

Glossary :

 αγάς, ο
Τίτλος που συνδέεται με αξιώματα ανώτερων στρατιωτικών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Από το 17ο και κυρίως από το 18ο αιώνα τον τίτλο έφεραν και σημαίνοντες μουσουλμάνοι, χωρίς να έχουν αναγκαστικά άμεση σχέση με στρατιωτικά καθήκοντα.
 καφτάνι, το
Μακρύ πανωφόρι από μεταξωτό ή από μάλλινο ύφασμα. Κάποτε έφερε και γούνινη επένδυση. Η περιβολή κάποιου υψηλόβαθμου αξιωματούχου ή κατ' εξαίρεση και κάποιου άλλου προσώπου με καφτάνι γινόταν από τον σουλτάνο και αποτελούσε ιδιαίτερα τιμητική διάκριση.
 μεγάλος βεζίρης, ο
Ανώτατος αξιωματούχος στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, δεύτερος στην ιεραρχία μετά το σουλτάνο. Πριν από το 19ο αιώνα ήταν αρχηγός του στρατού, του οποίου και ετίθετο επικεφαλής κατά τις πολεμικές επιχειρήσεις όταν δε συμμετείχε σε αυτές ο ίδιος ο σουλτάνος. Είχε επιπλέον διοικητικές, νομικές και δικαστικές αρμοδιότητες. Κατά τις μεταρρυθμίσεις του 19ου αιώνα, ο ρόλος του αναβαθμίστηκε ακόμα περισσότερο, καθώς έγινε στην πράξη ο επικεφαλής της οθωμανικής κυβέρνησης, πολύ κοντά στο αξίωμα του πρωθυπουργού των κρατών της δυτικής Ευρώπης.
 μπεράτι (βεράτι), το
Σουλτανικό έγγραφο κανονιστικού χαρακτήρα, με περιεχόμενο την απόδοση κάποιου αξιώματος ή την απονομή προνομίων σε άτομα ή ομάδες. Μπεράτια δίνονταν σε όλους τους κρατικούς λειτουργούς, αλλά και στα μέλη του ανώτατου κλήρου, όπως οι πατριάρχες και οι μητροπολίτες.
 πασάς, ο
Τίτλος Οθωμανού αξιωματούχου, υψηλά ιστάμενου στην πολιτική, διοικητική και στρατιωτική ιεραρχία. Τυπικά απονεμόταν σε διοικητές επαρχιών και υψηλόβαθμους αξιωματούχους του στρατού.

Sources

Βεϊνόγλου, Κ., «Ιστορία της εν Νέα Εφέσω οικογενείας Βεϊνόγλου», *Μικρασιατικά Χρονικά* 12 (1965), σελ. 411-464.